

Narkomaania ennetuse alusdokumendid ja valdkondlik seadusandlus

Alates 1997. aastast on Eestil olnud erinevaid narkomaania ennetuse alusdokumente nii programmide kui strateegia näol. Kõige varasem narkomaania ennetuse alusdokument oli „Alkoholismi ja narkomaania ennetamise programm aastateks 1997–2007“, millele järgnes „Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012“ (edaspidi NERS). Strateegia hindamistulemustele tuginedes sai väita, et mitmed strateegias püstitatud eesmärgid küll saavutati, kuid peamine eesmärk - narkootikumide tarvitamise ja pakkumise vähendamine - jäi saavutamata. Eesmärkide täitmata jäämise põhjusteks olid ühelt poolt nii inimressursside kui rahaliste vahendite vähesus, teiselt poolt aga strateegia koordineerimise ning erinevate osapoolte koostöö probleemid. Peaesmärgi täitmata jäämisest hoolimata olid NERSi raames läbi viidud tegevused ja arendatud teenused oluliseks sammuks narkoprobleemi vähendamisel Eestis.

2012. aastal NERSi lõppedes liideti narkomaania vähendamise tegevuste planeerimine ühe meetmena sotsiaalministeeriumi juhitavasse rahvastiku tervise arengukavasse 2009–2020 (edaspidi RTA), mille üldeesmärk on pikendada Eestis elavate inimeste eluiga ja tervena elatud eluaastaid. Alates 2013. aastast on narkomaania vähendamise alusdokumendiks RTA ja selle rakendusplaani. Rakendusplaani neljanda alleesmärgi „Rahvastiku kehaline aktiivsus on suurenenud, toitumine on muutunud tasakaalustatumaks ja riskikäitumine on vähenenud“ meede number 5 on narkootiliste ainete tarbimise ennetamine, vähendamine ning tervisele ja ühiskonnale põhjustatavate kahjude vähendamine. RTA on saadaval siin: <http://www.sm.ee/et/tervis>.

Selleks, et pöörata enam tähelepanu narkomaania ennetusele ja tuua välja pikemaajalised arengusuunad, loodi RTA-le lisaks ka uimastitarvitamise vähendamise poliitika valge raamat. Uimastitarvitamise vähendamise poliitika valge raamat on teaduspõhine suunis igaaastase narkomaaniavaldkonna tegevuste planeerimisel, millega tuleks arvestada võrdselt nii RTA narkootikumide

vähendamise meetme (meede 5) tegevuskava kui teiste asjaomaste valdkondlike arengukavade rakendusplaani planeerimise juures. Valge raamat hõlmab nii pakkumise vähendamise, esmase ennetuse kui sõltlaste tervenemise ja abiteenuste ning seiretegevusi. Valge raamatu eesmärgid on püstitatud aastani 2018. Valge raamat on saadaval: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/valge_raamat.pdf

Narkomaania valdkonna seadusandlus

Peamine seadusandlik dokument, mis määratleb narkootilise ja psühhotroopsete ainete käitlemise ja narko-probleemidega tegelemise raamistiku on **narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus** (saadaval: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12947070?leiaKehtiv>). Selle seaduse baasil on kehtestatud määrus, mis reguleerib narkootilise ja psühhotroopsete ainete arvestuse ja aruandluse ning nimekirjade kehtestamise põhimõtteid (saadaval: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13241349?leiaKehtiv>). Selle määruse lisa on pidevalt uuenev nimekiri Eestis kontrollitud narkootilistest ja psühhotroopsetest ainetest ja ainerühmadest (saadaval: https://www.riigiteataja.ee/akt/1181/0201/6004/M73_lisa.pdf#).

Nimekirjade puhul on oluline teada, et lisaks individuaalselt välja toodud narkootilistele ja psühhotroopsetele ainetele on alates 14.05.2016 nimekirjades 15 ainerühma (nimekiri VI), kuhu kuuluvad ühesuguse üldise struktuurivalemiga ained. Aineid ning nende ainete isomeere, estreid, eetreid ja soolasid, mis kuuluvad VI nimekirja lisatud rühma, ei ole enam vaja üksikult nimekirja lisada. Selline uuendus võimaldab paremini reageerida narkoturule tulevatele uutele psühhoaktiivsetele ainetele.

Inimesed, kellel on soov käidelda uusi psühhoaktiivseid aineid, peavad teadma, millised ained antud ainegruppide alla käivad, kui need pole individuaalselt nimekirjades I–V välja toodud.

Eesti uimastitarvitamise vähendamise poliitika

valge raamat

Siseministeerium
Tallinn, 2014

Seaduse silmis on kõigi narkootiliste ja psühhotroopsete ainete (edaspidi narkootikumide) käitlemine ühtviisi karistatav. Käitlemine on narkootiliste või psühhotroopsete ainete või lähteainete omamine, valdamine, vahendamine, tarbimine, kasvatamine, korjamine, valmistamine, tootmine, töötlemine, pakkimine, säilitamine, hoidmine, laadimine, vedu, sisse- ja väljavedu, tolliprotseduuri transiidi rakendamine (edaspidi transiit), tasu eest või tasuta tarnimine kolmandale isikule. Vastutus VI nimekirja kuuluvate ainete ebaseadusliku käitlemise eest on toodud **karistusseadustikus** §§ 183–190 (narkootikumidega seotud süüteod) ning narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduses § 151 (narkootiliste või psühhotroopsete ainete ebaseadusliku käitlemine väikeses koguses). Narkootikumidega seotud karistusmäärasid reguleerib Eestis karistusseadustik (§§ 183–190) (saadaval: <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122016014?leiaKehtiv>). Uimastitega seonduvad süüteod jagunevad väärtegudeks ja kuritegudeks. Väärteod on väiksema ühiskonnaohtlikkusega süüteod ja kuriteod on kriminaalmenetluse korras menetletavad teod. Uimastitega seotud kuritegude karistus võib ulatuda rahatrahvist eluaegse vangistuseni.

Karistuse määramisel lähtub kohus mitmetest asjaoludest, näiteks kas

- teo toimepanemine on korduv (inimene on juba varem selliseid tegusid toime pannud ja teda on selle eest ka karistatud);
- tegu on toime pandud isikute grupi poolt;
- tegu sooritati suure varalise kasu saamise eesmärgil;
- tegu pandi toime kuritegeliku ühenduse poolt.

Narkootikumide tarvitamine ja väikeses koguses¹ narkootikumide enda tarbeks omamine edasiandmise eesmärgita on alates 2002. aastast Eestis väärtegu, mitte kuritegu. Ka korduva tarvitamise või väikese koguse omamisega politseile vahelejäamine ei too kaasa kuriteo süüdistust.

¹ Suureks koguseks loetakse narkootilise või psühhotroopse aine, taime või seene kogust, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kümnele inimesele. <https://www.riigiteataja.ee/akt/12947070>